

Kokkuvõtte teemal: Mesilasemade kasvatamine.

Aeg ja koht: Raplamaa Mesinike Seltsi korraldatud õppe- ja teabepäev Rapla Kultuurikeskuses, Tallinna mnt 17a, Raplas, 25.05.2013.a.

Lektor: Maire Valtin, lektorileping PR-9-1.4-61

Mesilasema otsimise eesmärgid ja meetodid.

Eesmärgid:

- a. Mesilasema on vana;
- b. Mesilasema on paarumata;
- c. Väärema;
- d. Pere on tige ja ema on vaja välja vahetada;
- e. Värvimiseks ja tiiva lõikamiseks;
- f. Pere poolitamisel;
- g. Sülemiema vahetamiseks;

Meetodid:

- a. Otsime ema kevadel värskest munetud kärjelt;
- b. Kasutame emaeraldusvõret;
- c. Poolitame pere;

Mesilaspere võtab meeleldi vastu :

- a. Noore paarunud ema;
- b. Sama tõugu ema;
- c. Mesise ja väsitatud ema (laseme meevees veidi ujuda enne perre andmist).

Emata pere on vähem valiv. Kõige paremini võtab ema vastu uus, noortest mesilastest moodustatud pere. Reegel on see, et peres ei tohi olla ema andmisel ühtegi emakuppu ega ka teist ema (iseegi mitte vana või paarumata ema).

Peale ema eemaldamist perest, haihtuvad feromoonid umbes nelja tunni möödudes.

Siis muutub pere ärevaks ja leidmata ema, hakkavad uut ema kasvatama olemasolevatest vakladest ja siis ühtegi teist ema enam vastu ei võeta. Selle vältimiseks tuleb ema anda varem.

Ilma eeltuvustamiseta ema andmine on riskiga seotud, kuid mitte võimatu. Paremini õnnestub selline toiming sõbralike mesilaste korral. Selleks peab pere olema eelnevalt ilma emata paar – kolm tundi. Mesilasema, keda tahame kohe peresse lahti lasta tuleb enne ära väsitada. Kastame ta mee sisse või ujutame lieges meevees seni kuni ta ära väsib. Sellist ema raamile andes mesilased ei ründa vaid hakkavad tema eest hoopis hoolitsema. Koer ei ründa ka kassi kui see eest ära ei jookse.

Tavaliselt anname ema saatepuuriga, saatemesilased on kõrvaldatud. Oleme andnud ka kattepuuriga tumedale haudmeraamile.

Emadekasvatust alustame siis kui lesehaue on kaanetatud.

Leseperedeks valime pered, kes ületavad tunduvalt mesila keskmist taset:

- a. Heade tõuomadustega;

- b. Hästitalvitunud, hea talvekindlusega;
- c. Haigustele vastupidavad;
- d. Kiire kevadise arenguga;
- e. Tugevad;
- f. Eelmisel aastal heade toodangunäitajatega pered;
- g. Sülemlemiskained pered;

Ammperedeks valime isearenenud tugevad pered, kus mesilaste vanuseline suhe on õige ning kus on vähemalt 6-8 kg sööta ja 2 kg suira.

Emaperesid valime eriti hoolsalt. Jälgime, et valitud emapere oleks;

- a. Suur, tugev pere;
- b. Ema hea munemisvõimega;
- c. Hulk ilusat ja kvaliteetset hauet;
- d. Suure mee- ja vahatoodanguga;
- e. Talvekindel;
- f. Sülemlemiskaine (seda saab tuvastada mimeaastase jälgmise korral);
- g. Rahulik;
- h. Hügeeniliselt korrektne;

Isamesilaste geneetiline väärtus mõjutab järglaste omadusi tunduvalt rohkem kui emamesilaste oma. Emamesilase paarumisel on võimalik suur hulk kombinatsioone, sest ta paarub mitme erineva päritolu lesega. Lesed aga arenevad viljastamata munadest, mistõttu nende omadused kanduvad muutumatult edasi põlvkondade vahel. Suure toodanguvõimega peredest pärit lesed võivad mesila meetoodangut suurendada kuni 15%.

On kindlaks tehtud, et varasest lesehaudmest koorub suhteliselt vähe suguvõimelisi leski.

Lesekasvatusega alustame 2 nädalat enne emadekasvatuse algust ehk siis kui lesehaue on juba kaanetatud. Väljavaliitud peresse asetame leseraami, selle puudumisel kärjepõhjalibaga raami. Loodusliku korje puudumisel söödame peret. Meie läheduses ei ole viie kilomeetri raadiuses teisi peresid, kes võiksid soovitud leskedega paarumise ära rikkuda. Mida varem leski kasvatada, seda suurema paremini peavad vastu nenede järglased meie kliimale. Tavaliselt võilille õitsemise ajal alustame emade kasvatusega.

Paljud algajad mesinikud, aga ka professionaalid-emakasvatavad kasutavad õige vanusega vageldusmaterjali saamiseks vageldusraami, millele pannakse ema munema ning siis on lihtne arvestada vaklade vanust. Selliste vakladega raami olemasolu lihtsustab ja kiirendab vaklamistööd. Raamilt valitakse vaklu raami keskosalt, sest seal on vakladele rohkem toitepiima külje alla pandud. Meie emadekasvatus on suhteliselt väike ja me võtame vajaliku raami vaklismiseks otse perest, ema munemise järje lähedalt. Oleme aastatega palju vaklanud ja oskame vajaliku suurusega vaklu kergesti leida. Võtame samuti kärje keskelt, kus on rohkesti emapiima vakladele külje alla pandud.

Mesilased ise valivad vaklu sama põhimõtte alusel, et kõige nooremad ja paremini toidetud vaglad annavad kõige täisväärtuslikumad emad. Seepärast on sülemiemad korralikud ja suured emad, sest neid kasvatatakse noortest, kolme ja poolepäevastest vakladest. Aseemad ehk hädaemad on kergemakaalulisemad, neid kasvatatakse tihti suurematest vakladest.

Kunstlikku emakasvatust alustame ammpere ettevalmistamisega. Pere peab vastama ammperele esitatud tingimustele ja loome talle vajalikud arenemisvõimalused. Emakasvatusega alustamiseks ei sobi alla 3kg-sed pered. Minimaalselt 6-8 kg sööta ja 2kg suira peab olema ammperele. Vajadusel söödame. Ettevalmistatud ammperes kutsume esile emakasvatamise meeleolu ;

1. Ema otsese kõrvaldamisega;
2. Ema kaudse kõrvaldamisega;

Ema otsese kõrvaldamise all mõtlengi ema eemaldamist perest.

Kaudselt saab ema eraldada emaeraldusvõre ja meekorpusega põhipere haudmeosast. Emakasvatusraamid paigutame lahtise haudme vahele. Selleks korrastame pesa nii, et mõne tunni möödudes saaks sinna panna ilma teisi kärge liigutamata vageldatud kasvatusraami. Ühte ammperesse anname kuni 40 kupualget.

Võimalusi kvaliteetseid vaklu saada, on mitmeid;

- a. Jenteri raami kasutades;
- b. Nico raami kasutades;
- c. Üheraamilist isolaatorit kasutades;

Vagлата püüame 10 minuti jooksul (raami kohta). Vaklame soojas, vahel autos, vahel kasvuhooones. Vaglatud raamid anname ;

- a. Stardiperele, mille moodustame ainult noortest mesilastest. Teisel päeval anname juba emakuppe ehitama hakatud raamid ammperele. Selliselt paigutatud vaklu võetakse rohkem vastu, sest tegu on noorte mesilastega, kes on emata ja nad püüavad iga hinna eest ema kasvatada. Samas eritavad nad palju mesilasematoitepiima ja noored vaglad saavad kohe algul palju korralikku sööki. Seda varianti oleme veel vähe kasutanud aga see on efektiivne.

- b. Kohe ammperesse, milles on ema eraldatud võrega või eemaldatud; Jenteri ja Nico raamiga on võimalik kasvatada mesilasemasid ka otse munadest, kuid siis peab ammpere olema täielikult orvustatud, st. et ammperes ei tohi olla enam lahtist hauet. Lahtise haudme olemasolu korral roogitakse kõik munad kupualgmetest viimseni välja. Munadest kasvatamisel peavad munad olema juba lamavas asendis, 2,5 ööpäevased ja neid võetakse raami keskosast, kus on rohkem toitepiima munadele alla pandud.

15-nda päeva algul emakupud puuristame.

Vajadus paarunud mesilasemate järgi on mesilas alati. Pere hakkab kohe arenema ja ei teki haudme vaheaega kui anda paarunud ema. Mesilasema vajame kui ta on:

- a. Kaduma läinud, surma saanud raamide liigutamise käigus;

- b. Sülemiga ära lennanud;
- c. Lihtsalt halb muneja;
- d. Vana ja vaja ära vahetada;
- e. Paarumata ja vaja vahetada;
- f. Paarumise ajal kaduma läinud;
- g. Vigane;

Paarunud emasid vajame ka :

- a. Tigeda pere korral vahetamiseks;
- b. Uuele perele andmiseks ;
- c. Sülemiema vahetamiseks;

Emapaarumistarudesse kasutame valminud emakuppe või paarumata emasid . Peale paarunud ema eemaldamist emapaarumistarust anname sinna alati emakupu.

Paarumisperesid võib moodustada nii haudmega kui ilma haudmeta. Haudmega paarumisperede eeliseks on pere kiire kasv tänu haudmest kooruvatele mesilastele, kes söödavad ema paremini ja ema läheb seetõttu varem 1-2 päeva varem paaruma. Samas kulub haudmega paarumistarude tegemiseks palju hauet ja mesilasi, mis tähendab, et nendelt märkimisväärset toodangutsel aastal ei saa.

Haudmeta paarumispered moodustame noortest mesilastest. Pühime nad otse kinnistelt haudmeraamidelt sülemikasti ja jagame siis paarumistarudesse, kus on ka söödakasti pandud kilo jagu pudersööta (vedela söödaga õnnestub paarumisperede tegemine paremini). Oleme ka sülemeid jaganud paarumistarudesse. Eelnevalt eemaldame sülemist ema. Mõne tunni pärast jagame mesilased laiali (korralik kulbitäis paarumistarru), anname kõikidele paarumistarudele emakupu või siis paarumata ema. Edasi hoiame 2-3 päeva paarumistaruid jahedas ja pimedas, tavaliselt keldris. Kolmanda päeva õhtul toome tarud välja ja asetame nad oma kohtadele, kaugemale suurest mesilast (suure mesila kõrval on mesilasemade kaotsimine suurem). Hea oleks panna nad maast vähemalt meetrikõrgusele alusele aga me pole selleks midagi teinud. Tarude lennuavad paneme erinevatesse suundadesse. Nii on eksimisi vähem. Perede läbivaatusi ei tohi teha tihti, eriti veel päise päeva ajal kui emad käivad paarumislendudel. Umbes 10 -15 päeva pärast eemaldame paarunud ema ja anname perele valmis emakupu ,mille vastuvõtmine tavaliselt õnnestub 100%. Noort munevat ema ei tohi hoida väikesel 2-3 ruutdetsimeetrisel kärjepinnal, see alandab tema munemisvõimet suuresti.

Soojade ja päikeseliste ilmadega paaruvad mesilasemad tavaliselt 6-10 päevaga. Kui aga vahepeal on pikem vihmaperiood, siis paarumisaeg kas pikeneb või hakkab halvasti paarunud noor ema munema. Sellised emad hakkavad munema õige pea viljastamata mune, sest nende spermapagas sai täidetud osaliselt. Seepärast on oluline teada milliste ilmadega ja kui kaua läks aega emade paarumiseni. Halvasti paarunud emad ei meeldi ka mesilasperele ja nad võivad hakata neid välja vahetama.

Paarunud ema võib ära lennata paarumistarust poole seltskonnaga kui tal seal kitsaks jääb. Paarumistarused on väga erinevate suurustega. Iga emadekasvataja jälgib emade paarumist hoolega, sest peale paarumistaru täitumist haudmega saab paarunud ema ära võtta ja jälle anda uue emakupu.

Mesilasema otsime normaalselt toimiva pere korral haudmepesa kõige värskemalt munetud raamilt, kus mesilasema munad asetsevad püsti kui raami lapiti ette võtame. Sülemlemismeeleolus olevas peres võib ema olla;

- a. Lennuaugus;
- b. Vahelal;
- c. Taru põhjas;
- d. Raamidel;
- e. Kattemati all;

Emade leidmiseks võib kasutada ka selliseid äärmuslikke meetodeid nagu pere poolitamine, emaeeraldusvõre eraldamine ja ka pere või sülemi läbi võre ajamine.

Emad puuristame ;

- a. Peale märgistamist, et värv paremini kuivaks;
- b. Et pere harjuks emaga ja võtaks paremini vastu(kattepuur);
- c. Vahel ka pere läbivaatamise käigus;
- d. Emade transportimiseks ;

Transportimiseks mesilatesse paneme märgistatud emale saatepuuri kaasa süüda, katame selle pärgamentpaberiga ja lisame saatemesilased. Iga puuris hoidmise päeva kohta paneme kaasa kaks noort(mitte alla 10-päevast)mesilast. Temperatuur ei tohiks langeda alla 20 kraadi, saatemesilased ei ole võimelised hoidma vajalikku temperatuuri.Emapuuriid omakorda paneme karpi, mis hoiab sooja ja kaitseb jahtumise eest.

Puuristamiseks kasutame saatepuure, näpitspuure. Napsame ema raamilt, hoiame tema rindmikku näppude vahel ja värvime aastale vastava värviga. Pistame puuri, et värv kuivaks ja hoiame mõne minuti taskus . Mesilasemad ei talu tuuletõmmet ja teravat päikesevalgust.

Märgistamiseks võib kasutada ka klaasist silindrit, mille ühes otsas on võrk. Asetades ema silindrisse, surutakse ema seljaga vastu võrku ja värvitakse.

Emade märgistamine on oluline:

- a. Ema vanuse kindlaks tegemiseks;
- b. Ema leidmiseks.

Emade märgistamiseks on hea kasutada vee baasil tehtud markerit nimega POSCA. Mesindustarvete müüjatel on ka aretusmesilate jaoks spetsiaalsed värvilised fooliumist ringikujulised kettad,kuhu märgitakse ema number.

Mesilasemad elavad toodanguperedes tavaliselt 1-2 aastat. Harrastusmesinikud lasevad emadel elada vahel ka kauem, muidugi kui mesilased neid varem välja ei vaheta. Head tõuemad on eelistatud olukorras vanuse poolest. Mesinduses on

rahvusvaheliselt kasutusel mesilasemade märkimiseks viie värvi süsteem. Aastarvu lõppnumbrile vastab kindel värv.

1 või 6 - valge

2 või 7 - kollane

3 või 8 - punane

4 või 9 - roheline

5 või 0 - sinine

Vana ema eemaldame ja paneme uue noore paarunud ema raamide vahele, kus on rohkelt noori mesilasi. Järgmisel või ülejärgmisel päeval, lõunapaiku, vaatame mesilaste suhtumist emasse. Ema vabastamist on väga huvitav jälgida. Pere, kes ema tahab, on oma käitumiselt vagur. Kui pere pole millegagi rahul, siis kohe on tunda mesilasmürgi lõhna. Kui tundub, et pere seda ema tahab (mesilased ümbritsevad hulganisti emapuuri), siis kastame ema mee sisse (vahel väsitame soojas meevees ujumisega) ja paneme siis raamile mesilaste sekka. Aeglaselt liikuvat ema hakatakse tavaliselt puhastama, tema ümber koguneb trobikond mesilasi, kes kõik nagu tahaksid teda kompida. Kui ema liigub raamil ja tiibu kolmnurka ei tõsta, siis on ta vastu võetud. Kui aga ema tõmbub kerra ja mesilased moodustavad palli ema ümber, on peres probleem ema vastu võtmisega. Noored mesilased kaitsevad, vanad aga tahavad teda hävitada. See ema tuleb uuesti puuristada ja pere läbi vaadata. Seal võib olla mõni emakupp.

Tutvustasin hobimesinikele kõige lihtsamat emakasvatuse meetodit ja tegime vahast emakupu- algeid. Rääkisin emakuppude kvaliteedi kontrollimisest, emakuppude puuristamisest ja paarumisperede moodustamisest.